Réttlát umskipti fyrir launafólk

Erindi á 47. þingi BSRB
2. október 2024

Henný Hinz

Loftslagsbreytingar ógna tilveru okkar

„Þessi skýrsla staðfestir, svo ekki verður um villst, að loftslagsbreytingar eru byrjaðar að breyta náttúrufari og lífsskilyrðum fólks á Íslandi með vaxandi áskorunum fyrir efnahag, samfélag og náttúru.

Til að tryggja að þær áskoranir verði ekki meiri en við er ráðið þarf umbyltingu í lífsháttum og umgengni við náttúruna. Þar gegna stjórnvöld, atvinnulíf og stefnumótendur lykilhlutverki.

Draga þarf úr losun eins hratt og unnt er og aðlaga samfélagið þannig að það ráði við álagið. Loftslagsvá er viðfangsefni samfélagsins alls og forðast þarf andvaraleysi gagnvart áhættunni.“

Úr fjórða samantektarskýrsla vísindanefndar um loftslagsbreytingar –2023

… og hafa víðtæk áhrif á samfélagið

„Umtalsverð áhrif loftslagsbreytinga á atvinnuvegi, uppbyggða innviði og efnahag skapa verulegar áskoranir jafnvel í geirum þar sem viðbrögð við hlýnun geta haft jákvæð áhrif í för með sér.

Sjávarstöðubreytingar og aukin náttúruvá geta aukið samfélagslegt tjón og áhrif loftslagsbreytinga erlendis skapað umtalsverða kerfisáhættu hérlendis, t.d. með áhrifum á aðfangakeðjur, fæðuöryggi og lýðheilsu.

Loftslagsbreytingar eru talin ein stærsta heilsufarsógn sem mannkynið stendur frammi fyrir.“

Úr fjórða samantektarskýrsla vísindanefndar um loftslagsbreytingar –2023

Umfangsmiklar aðgerðir eru óumflýjanlegar

- Við verðum fyrst og fremst að draga hratt úr losun gróðurhúsalofttegunda og færa okkur yfir í kolefnishlutlaust samfélag
- Þurfum líka að aðlaga og undirbúa samfélagið til að takast á við afleiðingar loftslagsbreytinga
- Höfum undirgengist skuldbindingar og sett okkur markmið um samdrátt í losun
  - Parísarsáttmálinn
  - Landsframlag Íslands 55% samdráttur í losun til 2030 með ESB og Noregi
  - Markmið um kolefnsihlutleysi 2040 – lögfest
- Gengur of hægt – Árangurinn of lítill

Allt er breytingum háð…

- Nauðsynlegar aðgerðir og aðlögun umbylta framleiðslu-, neyslu- og samgönguháttum
- Atvinnuhættir og daglegt líf okkar verður fyrir áhrifum
- Tvíburaumskipti – loftslags- og tæknibreytinga
- Efnahagsleg og félagsleg áhrif eru víðtæk…
- … og dreifast ekki jafnt á alla
- Umbreytingarnar geta bætt samfélagið, aukið velferð og dregið úr ójöfnuði…
- …en það gerist ekki af sjálfu sér

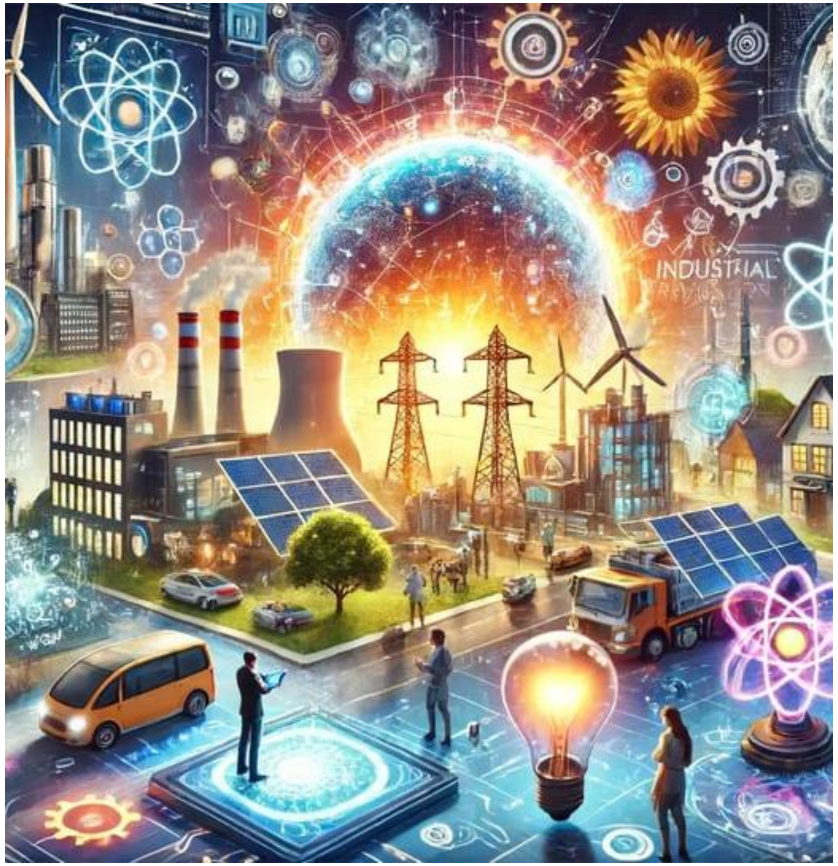

Réttlát græn umskipti

- Kostnaður og ávinnininingur af umbreytingunni í átt að kolefnishlutlausu samfélagi skiptist með sanngjörnum hætti
- Hámörkum áhrif loftslagsaðgerða en lágmörkum byrðar sem lagðar eru á launafólk og almenning

- Á rætur í bandarísku verkalýðshreyfingunni á tíunda áratugnum – “Just transition”
- Alþjóða vinnumálastofnunin tók hugtakið upp 2015 í aðdraganda Parísarsamningsins
- Réttlát umskipti eitt af markmiðum Parísarsamningsins – Rammasamningur Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar

Áherslur

- Þurfum að leggja mat á áhrif loftslagsbreytinga og loftslagsaðgerða á m.a. vinnumarkaðinn - störf, skattbyrði og tekjuskiptingu og réttindi
- Hvaða “mótvægisaðgerðir” kalla þessi áhrif á?

- Við þurfum áfram að byggja á:
  - Góðum “grænum” störfum og sanngjörnum launum
  - Tekjujöfnun og sanngjörnu skattkerfi
  - Félagslegu réttlæti – öflug almenn velferðarkerfi
  - Afkomuöryggi - afkomutryggingarkerfin
  - Vinnumarkaðstengdum réttindum
  - Réttur til sí- og endurmenntunar
  - Samningsréttur og áhrif á starfsaðstæður

Alþjóðlegt samstarf og yfirlýsingar

- ILO Guidelines on Just Transition – 2015 – Leiðarvísir Alþjóða- vinnumálastofnunarinnar
- Áréttað með ályktun á 111. ILO þingi 2023 – Framkvæmdaááætlun
- Viljayfirlýsing á Reykjavíkurfundi í desember 2023 – Þríhliða fundur aðila vinnumarkaðarins og stjórnvalda á Norðurlöndunum
- Hvernig innleiðum við og fylgjum eftir?

International Labour Organization

Nordic Council of Ministers

Hvernig vinnum við áfram að réttlátum umskiptum?

- Sjálfbært Ísland – Samráðsvettvangur um sjálfbæra þróun
- Loftslagsráð - Aðgerðaráætlun í loftslagsmálum / Aðlögunarvinna
- Þjóðhagsráð
- Kjarasamningar
- Þríhiða samtal stjórnvalda og vinnumarkaðarins – Byggjum á hefðinni
- **Réttlát umskipti eru vinnumarkaðasmál og launafólk á að eiga sæti við borðið**

Takk fyrir